

ВПЛИВ ПАЇСІЯ ВЕЛИЧКОВСЬКОГО ТА ЙОГО ПОСЛІДОВНИКІВ НА РОЗВИТОК УКРАЇНСЬКОЇ ДУХОВНОЇ КУЛЬТУРИ

Мета статті – здійснити дослідження впливу на розвиток української духовної культури діяльності Паїсія Величковського та його послідовників. **Методологія** дослідження полягає у застосуванні культурно-історичного підходу, що вимагає розглядати усі явища, події, факти культурного процесу в контексті того історичного часу й тих умов (соціальних, економічних, політичних, морально-психологічних та інших), у яких жив і працював Паїсій Величковський. Також використано методи аналізу і синтезу. **Наукова новизна.** Автором встановлено, що Паїсій Величковський є справжнім обновителем українського чернечого життя і першим українським ченцем – наставником і керівником в аскетичному читанні. На Афоні старець Паїсій закладає основи школи переписувачів і перекладачів, яка остаточно оформлюється у Нямецькому монастирі в Молдавії. Справу Паїсія після його смерті продовжили численні учні та послідовники, багато з яких були українцями. **Висновки.** Завдяки старанній роботі учнів преподобного Паїсія з'являється значна кількість виправлених перекладів книг отців церкви та копії з них. Учні-українці привносили свої культурні особливості у життя і діяльність Нямецького та Секульського монастирів, домінуючи в них до середини XIX століття. Вони відіграли провідну роль у збереженні духовної спадщини Паїсія Величковського.

Ключові слова: аскетизм, аскетична література, духовна культура, старецтво, Паїсій Величковський.

Бричка Анна Володимирівна, аспірантка кафедри культурології і культурно-художественних проєктів Національної академії керівних кадрів культури і мистецтв

Влияние Паисия Величковского и его последователей на развитие украинской духовной культуры

Цель статьи - осуществить исследование влияния на развитие украинской духовной культуры деятельности Паисия Величковского и его последователей. **Методология** исследования заключается в применении культурно-исторического подхода, который требует рассматривать все явления, события, факты культурного процесса в контексте того исторического времени, тех условий (социальных, экономических, политических, морально-психологических и других), в которых жил и работал Паисий Величковский использованы методы анализа и синтеза. **Научная новизна.** Автором установлено, что Паисий Величковский является подлинным обновителем украинской монашеской жизни и первым украинским монахом – наставником и руководителем в аскетическом чтении. На Афоне старец Паисий закладывает основы школы переписчиков и переводчиков, которая полностью формируется в Нямецком монастыре в Молдавии. Дело Паисия после его смерти продолжили многочисленные ученики и последователи, многие из которых были украинцами. **Выводы.** Благодаря усердной работе школы учеников преподобного Паисия появляется значительное количество исправленных переводов книг отцов церкви и копии с них. Ученики-украинцы привносили свои культурные особенности в жизнь и деятельность Нямецкого и Секульского монастырей, доминируя в них до середины XIX века. Они сыграли ведущую роль в сохранении духовного наследия Паисия Величковского.

Ключевые слова: аскетизм, аскетическая литература, духовная культура, старчество, Паисий Величковский.

Brychka Anna, postgraduate of the department of culturelogy and cultural and art projects, the National Academy of Managerial Staff of Culture and Arts

Influence of Paisiy Velychkovskiy and his followers on the development of ukrainian spiritual culture

The purpose of the work. The article studies the effect of the activities of Paisiy Velichkovsky and his followers on the development of Ukrainian spiritual culture. Research **methodology** consists in the application of methods of analysis and synthesis and cultural-historical approach, which requires to consider all phenomena, events and facts of cultural process in the context of historical time and conditions (social, economic, political, moral-psychological and other), in which Paisiy Velichkovsky lived and worked. **Scientific novelty.** The author has found that Paisiy Velichkovsky is a real renewer of the Ukrainian monastic life and the first Ukrainian monk mentor in ascetic reading. On Mount Athos elder (starets) Paisiy laid a foundation of the school of scribes and translators, which was fully formed at Nyametsky monastery in Moldova. After his death his work was continued by numerous disciples and followers, a lot of whom were Ukrainians. **Conclusions.** Thanks to the hard work of the school of disciples of Saint Paisiy a significant amount of corrected translations of the books of the Church fathers and their copies appeared. Students-Ukrainians brought their own cultural characteristics into the life and work of Nyametsky and Sekulsky monasteries, dominating there until the mid-nineteenth century. They played a leading role in the preservation of the spiritual heritage of Paisiy Velichkovsky.

Keywords: asceticism, ascetic literature, spiritual culture, spiritual eldership (staretstvo), Paisiy Velichkovsky.

Актуальність теми дослідження. XVIII століття є одним з найважливіших періодів у історії української культури, в якому відбулися процеси, що збурили низку проблем, прихованих або зовсім невідомих, які мали вирішальні наслідки для прийдешніх поколінь. Протягом цього століття відбувалися трагічні для української культури події руйнації Запорізької Січі та ліквідації козацької республіки, що призвело до занепаду державності. Водночас цей період історії України характеризується появою видатних постатей, значним культурним злетом, тому дослідники справедливо називають його "золотою добою української культури".

У непростій атмосфері змін жив і творив видатний український подвижник Паїсій Величковський (1722-1794) – письменник, перекладач, аскет, мудрий наставник і керівник. Значну частину свого життя він віддав переписуванню, перекладу і складанню нових духовних творів. З ім'ям преподобного Паїсія і діяльністю його братства цілком обґрунтовано пов'язують відродження чернецтва в Молдавії, Румунії, Росії, Болгарії, Сербії. Тому не випадково з даної теми наявна значна кількість досліджень і наукових робіт. Однак у більшості із них головним предметом є саме постать преподобного Паїсія Величковського: його життя, літературна і перекладацька діяльність, його пастирське служіння. Але послідовники Паїсія Величковського та його вплив на розвиток української духовної культури поки що залишаються малодослідженими.

Стан наукової розробки теми. Певні аспекти досліджуваної проблеми висвітлювали А.-Е. Н. Тахіаос [6], А.І. Яцимирський [8], І.Паюл [2] та інші. Так, діяльність Паїсія Величковського згадується в працях, присвячених дослідженню духовної спадщини видатного українського старця, серед яких можна відзначити праці С. Четверикова "Молдавский старец Паисий Величковский, его жизнь, учение и влияние на православное монашество" [7], А.-Е. Н. Тахіаоса "Возрождение Византийского мистицизма старцем Паисием Величковским (1722–1794)" [6]. Сучасних комплексних спеціалізованих досліджень послідовників Паїсія Величковського та його впливу на розвиток української духовної культури вітчизняними науковцями поки що не проведено.

Метою даної статті є дослідження впливу Паїсія Величковського та його послідовників на розвиток української духовної культури.

Виклад основного матеріалу. Народженому в Україні наприкінці петровського царювання Паїсію Величковському (1722 р.) вдалося залишитись осторонь настроїв свого бурхливого століття, тяги до зовнішньої вченості та чернечофобського духу, що насаджувала у той час абсолютистська держава. У Київській академії Петро Величковський, навчаючись там після смерті свого старшого брата, не пішов далі граматичного класу, оскільки вивчення зразків античної риторики після читання Златоуста здавалося йому суєтним, а феофанівська догматика після знайомства з містичною аскетикою преподобного Єфрема Сирина і авви Дорофея – нудною і млявою. Перебування в монастирях України, а згодом Молдавії, подорож на Афон та створення там громади в Іллінському скиті, потім повернення до Молдови – такими були етапи подальшого життя Паїсія.

Паїсій Величковський повернув чернече життя в Україні до стародавніх засад. Діяльність його була різнобічною і багатогранною. Він був талановитим письменником і перекладачем древніх творів, аскетом-подвижником, вчителем благочестя, мудрим очільником монастирської громади і старцем-керівником чернечої громади. Сам подаючи приклад істинно аскетичного життя, він мудро керував створеним ним чернечим братством, виховуючи подвижників та своїх наступників, продовжувачів великої справи. Тож його духовні діти та їх учні внесли неабиякий вклад у життя українського суспільства, пробудивши в ньому великі духовні сили.

Першим із учнів та послідовників Паїсія став чернець Віссаріон, який звернувся до старця з проханням взяти його в учні вже через три місяці після постригу Паїсія на Афоні. Він просив преподобного Паїсія дати йому повчання для спасіння душі і поради у виборі досвідченого в духовному житті керівника. У відповідь преподобний Паїсій розповів, якими якостями повинен володіти справжній старець. Справжнім духовним наставником, на його думку, може бути тільки той, хто постійно примушує себе до виконання заповідей Христових, адже ніхто не може навчити іншого тому, чого сам не зазнав. Тільки коли сам наставник переможе в собі покорою та молитвою пристрасті, він може вказувати шлях і своїм учням. Саме такого вчителя побачив Віссаріон у Паїсії Величковському.

Через чотири роки, приблизно з 1754 року, до Паїсія стали приходити нові подвижники, які хотіли вступити під його керівництво. Він же довго їм відмовляв, посилаючись на свою недосконалість в цій справі та на свою неміч. Але потім, поступаючись на прохання Віссаріона, змилюстився і став приймати братів в послух.

Щодо обставин виникнення братства на Афоні розповідає сам старець Паїсій в своїх творах, згодом деякі з цих відомостей були включені у варіанти "Житій" [3]. З даних джерел відомо, що перші учні преподобного Паїсія були родом з Валахії (румуні), тому і молитовне правило відбувалося

по-румунськи. Через деякий час, коли кількість братів досягла восьми душ, вони переселилися в келію Св. Костянтина, яка була більш місткою. Під час перебування в келії Св. Костянтина старець Паїсій прийняв перших братів з українських земель. І, як зібралось дванадцять чоловік (сім румунів і п'ять слов'ян), старець Паїсій встановив двомовне церковне правило читання і співу: слов'янською і румунською. Встановлене правило дотримувалося неухильно не тільки за життя старця Паїсія його учнями, коли братство перебувало вже в Молдові, а й надалі – аж до 1859 року.

Вже на Афоні деякі учні преподобного Паїсія займалися перекладацькою діяльністю. Відомо, що учень преподобного Паїсія Макарій родом з Молдовлахії перекладав на Афоні творіння отців церкви [4]. Сам преподобний Паїсій і слов'янські учні почали переклад спадщини отців церкви цілком ймовірно вже в Молдавії. На Афоні ж преподобний Паїсій разом з учнями працювали над виправленням давньослов'янських перекладів – вже по грецьких оригіналах. Виправляються старі переклади творів святих Ісихія, Діадоха, Макарія Великого, Філофея, Ніла – про молитву, Фалассія, Григорія Синайського, Симеона Нового Богослова – про вісім помислів. Отже, на Афоні Паїсій закладає підвалини школи переписувачів і перекладачів, яка згодом отримує своє повне завершення в Нямецькому монастирі в Молдавії.

Паїсій займався виправленням і перекладом святоотецьких праць протягом 31 року його перебування в Молдавії. Настільки вказані твори слов'янською мовою були дуже рідкісними в той час. Були відсутні переклади праць більшості відомих нині подвижників. І навіть в тих небагатьох перекладах, які були зроблені раніше, часто зустрічалися неточності і грубі помилки. Друк ще не набув широкого поширення. Паїсій усвідомлював, що для православної церкви потрібні письмові праці святих отців, нові переклади та виправлення старих, необхідне їх поширення. Розумів він, звичайно ж, і те, що ця діяльність надзвичайно важка і відповідальна. Проте Паїсій береться за цю велику за своєю важливістю працю, хоча, як і будь-яка добра справа, перекладацька діяльність преподобного Паїсія зустрічає безліч труднощів і перешкод.

Ще на Афоні разом з румунським ченцем Макарієм Даскаловим преподобний Паїсій вивчив грецьку мову, придбав відповідні лексикону словники і почав збирати грецькі святоотецькі книги. У Молдавії Паїсій в першу чергу приступив до зіставлення старих слов'янських перекладів з грецькими рукописними текстами, привезеними ним з Афона. Але ця виснажлива робота спочатку була неефективна головним чином через відсутність навичок і доброго знання грецької мови. Про свої пошуки виходу з такого становища, про придбання досвіду по закінченню ряду років в Драгомірні, і про переклади в Секульському і Нямецькому монастирях преподобний Паїсій розповідає в своєму листі до архімандрита Феодосія з Софронієвої пустині [3]. Цінні відомості про перекладацьку діяльність Паїсія, наведені у ньому, широко висвітлювалися в різний час багатьма дослідниками, серед яких можна назвати С. Четверикова, архімандрита Леоніда (Полякова), А.-Е. Н. Тахіяоса та інших.

Завдяки старанній роботі школи учнів преподобного Паїсія з'являється велика кількість виправлених перекладів книг отців церкви і дуже багато копій з них. Відома за описом А. І. Яцимирського рукописна бібліотека старця Паїсія в Нямецькому монастирі, в кількості 276 книг, є тільки частиною всього рукописного спадку цієї школи [8].

У рукописній спадщині школи Паїсія Величковського особливе місце займають різні тематичні збірники та антології. Самою відомою з антологій святоотецьких творів є грецька "Філокалія", перекладена старцем Паїсієм з учнями після 1782 року в Нямецькому монастирі й видана згодом у Москві під назвою "Добротолюбіє" у 1793 році.

Протягом перших двох десятиліть після смерті старця Паїсія в братстві Нямецького і Секульського монастирів тривала робота з перекладу святоотецьких творів. У 1807 році в Нямецькому монастирі була відкрита друкарня, і в зв'язку з цим необхідно було впорядкувати тексти святоотецьких творів для видання. Багато ченців несли тепер послух в друкарні як складачі тексту, коректори, гравери по дереву, палітурники та ін. Слід зазначити, що першими надрукованими тут книгами були "Життя Святих" Димитрія Ростовського, перекладені на румунську мову в братстві Паїсія, а перша слов'янська книга – твори Ісаака Сиріна, випущена в 1812 році з перекладу Паїсія [2, с. 87].

За роки перебування Паїсія Величковського в Нямецькому монастирі, він став оплотом українства на цих землях, адже багато ченців були вихідцями з України, вони привносили свої культурні особливості у молдавський край. Показово, що після смерті Паїсія Величковського, настоятелем одразу було обрано теж українця – старця Софронія. Його батьки – батько ієрей Василій і мати Парасковія – згадані в синодиці Нямецького і Секульського братства, складеному в 1796 році.

Ієросхимонах Андронік свідчить, що в молодості майбутній старець був знайомий з імператрицею Катериною II і користувався у неї великою повагою. Почувши про великі подвиги і святого життя старця Паїсія, він залишає мирську славу і йде в монастир до преподобного. Настоятель монастиря, архімандрит Паїсій, приймає його спочатку в число послухників, а через деякий час робить над ним

чернечий постриг. Після висвячення в сан ієромонаха старець Паїсій назначає отця Софронія духівником Нямецького монастиря. У цей час Софроній перебував на вищому щаблі духовного життя. Про це свідчать випадки, коли за його порадою приходили настоятелі і ченці з інших монастирів. Він з великою любов'ю завжди намагався допомогти як братам своєї обителі, так і тим, хто приходив з інших монастирів. Ще за життя Паїсія о. Софроній був першим серед духовного собору Нямецького монастиря.

Українець отець Софроній удостоївся бути обраним за спільною згодою братства і благословення єпископа Веніаміна (Костаки) і став першим після Паїсія наставником братії. Йому випало в цій справі нелегке завдання, оскільки він повинен був не тільки замінити старця Паїсія, але в той же час утримати духовне керівництво на колишньому рівні. Старець Софроній керував братством починаючи з 13 грудня 1794 року до кінця 1799 року, коли, відчувши слабкість здоров'я і занепад зору, він пішов в затвор, а на його місце духовний собор обрав нового настоятеля ігумена Дорофея. Архімандрит Дорофей недовго залишався настоятелем; в 1803 році і він іде в затвор. Духовний собор просив старця Софронія прийняти управління монастирем, призначивши йому помічників для вирішення адміністративних питань. Архімандрит Софроній не міг послухатися рішення духовного собору і знову зайняв цю посаду.

Як справжній учень Паїсія, архімандрит Софроній продовжував його традиції: книжкові заняття, читання і списування книг, духовні бесіди. При переписуванні творів отців церкви Софроній працював разом з іншим слов'янським учнем старця Паїсія ієромонахом Спиридоном, який був родом з Болгарії. Від його діяльності як переписувача книг, з о. Спиридоном і самостійно, збереглося кілька рукописів. Це рукопис із творами Макарія Єгипетського, переписаний в 1780 р. ієросхімонахом Спиридоном, а також рукописи з творами Максима Пелопоннійського і старця Василя Поляномерульського [2, 92].

Старець Софроній продовжував опікуватися учнями преподобного Паїсія. Відомо, що він листувався з багатьма ченцями з українських земель. Архімандрит Софроній був людиною високого духовного життя. В "історії" ієросхімонаха Андроніка він представляється як досвідчений наставник ченців, вірний послідовник Паїсія, який думав не стільки про те, щоб управляти братією, скільки про те, щоб наставити її. Він користувався всякою слушною нагодою, щоб нагадати ченцеві і послушнику про його покликання, про шляхи порятунку, щоб передати якесь повчання з життя святих подвижників, а найчастіше з життя Паїсія [2, 92].

Після смерті Паїсія Величковського порядки в Нямецькому монастирі стали більш м'якими. Зокрема, в монастир для проживання були допущені діти, часто обитель відвідували жінки. А також було дозволено вживання вина. Але, звичайно, у порівнянні з іншими монастирями Нямецька обитель залишалася центром духовної та просвітницької діяльності.

Серед видатних українців, послідовників Паїсія та настоятелів Нямецького монастиря слід також згадати архімандрита Мардарія. Старець Мардарій з дитинства відрізнявся від своїх однолітків скромністю і благочестям. У юнацькому віці він прийшов в Нямецьку Лавру. Чернечий постриг прийняв від Паїсія Величковського. До обрання його настоятелем Нямецької Лаври він керував Секульським монастирем і славився своєю вченістю. Ставши настоятелем, отець Мардарій в основному звертав увагу на духовне життя братії монастиря. В адміністративні справи він не вникав. Це дало привід деяким ченцям скаржитися на свого настоятеля митрополиту Ясьському. Ця скарга виявилася доленосною для Нямецького монастиря. Через неї в монастирі була утворена так звана дикастерія. Дикастерія складалася з семи ченців, які управляли адміністративними справами монастиря. З утворенням дикастерії почався сильний занепад духовного життя в монастирі. У дикастерію входили ченці в основному з боярського роду, які не мали поняття про чернече життя. Як зазначає ієросхімонах Андроник, їх прихід до монастиря був обумовлений невдалою світською кар'єрою в справах [2, 95].

Дикастерія, керуючи адміністративними справами монастиря, не вважала за потрібне навіть радитися з настоятелем архімандритом Мардарієм. Особливо ускладнилася ситуація, коли в дикастерію увійшов ієромонах Калінік (Боцак). Обманним шляхом він все управління взяв у свої руки. Мардарій, бачачи це і не бажаючи з ним змагатися, відсторонився від керівництва монастирем. Насельники монастиря не могли погодитися з самозваним настоятелем. Митрополит Веніамін Яський також не визнав нового настоятеля і призначив знову старця Мардарія. Спроби заміщення архімандрита Мардарія з боку дикастерії продовжувались. Від цих інтриг духовне життя в монастирі прийшло в повний занепад.

Незважаючи на те, що отцю Мардарію довелося працювати в настільки важкий і неспокійний час, він багато зробив для монастиря. Під його керівництвом в 1836 році були надруковані великий Октоїх, псалтир, житіє старця Паїсія. Старець Мардарій заклав будівництво нової церкви і нових келій. Багато православних з Молдавії та Бессарабії стікалися до старця Мардарія за порадою. Він славився своїм смиренням, мудрістю і високим духовним життям. Помер отець Мардарій 15 травня 1840 року. На старці Мардарії замикається ряд українських настоятелів братства Нямецького і Секульського монастирів з безпосередніх учнів Паїсія.

Протягом цього періоду після смерті преподобного Паїсія українська частина братства залишалася багато в чому домінуючою в порівнянні з румунською частиною братії. Про це свідчить, в першу чергу, авторитет, яким користувалися українські учні, якщо врахувати, що обрання настоятелів відбувалося за одностайною згодою братства. По-друге, цей же факт говорить і про те, що українців в братстві була значна кількість.

Загалом, Паїсій залишив значний слід в історії Російської імперії. Він відродив школу старецтва на Русі, яка розрослася і принесла благодатний плід. За словами історика Г. П. Федотова, "Паїсій Величковський стає батьком російського старецтва. Безпосередньо пов'язані з ним Оптиная пустинь і Свято-Успенська Саровська пустинь стають двома центрами духовного життя: два вогнища, біля яких відіграється замерзла Росія" [5].

Через учнів, духовних наступників і однодумців Паїсія, ісихастські традиції старецтва і розумного діяння продовжили більш ста обителів, в їх числі такі великі духовні центри, як Троїце-Сергієва Лавра та її Гетсиманський скит, Александро-Невська лавра, Александро-Свірський монастир, Соловцький і Валаамський монастирі, Кирило-Новоозерський монастир, монастирі Стрітенський, Симонов, Новоспасський, Миколаївський Песношський, Свенський монастир, Оптиная і Глинська пустині, пустині Площанська, Білобережська, Флоріщева і Софронієва. З наступниками Паїсія Величковського та його духовною школою безпосередньо пов'язано рославльське відлюдництво [1].

Частину спадщини Паїсія, яка була пов'язана з просвітницькою діяльністю і старечим служінням, ввібрало в себе Валаамське, Глинське та Оптинське чернецтво. Саме в Оптинській пустині в середині XIX століття преподобним Макарієм було розпочато видання перекладів старця Паїсія Величковського, а згодом і багато іншої святоотецької спадщини, що дають вірне керівництво в духовному житті. Оптинські святі старці багатьох привели до Христа, виростили для Царства Небесного безліч духовних чад, всіх рівнів освіти, всіх звань, станів і родів діяльності – селян, вчених, письменників, сановників [1].

Висновки. Отже, послідовники Паїсія Величковського сприяли піднесенню духовного життя і культури в цілому, заклавши підґрунтя такого явища, як православне відродження, що розпочалось у XIX столітті. Паїсій Величковський фактично повернув чернече життя до стародавніх його засад, він є справжнім обновителем українського чернечого життя і першим українських ченцем – наставником і керівником в аскетичному читанні, перекладачем, що перетворив тогочасний занепад духовності в духовне багатство відродженого чернечого життя. Справу Паїсія після його смерті продовжили його численні учні та послідовники, багато з яких були українцями. Завдяки старанній роботі школи учнів преподобного Паїсія з'являється велика кількість виправлених перекладів книг отців церкви і копії з них. Християнське вчення для пересічних українських священнослужителів стало більш доступним, з'явилися можливості для його більш глибокого дослідження та розуміння. Певні культурні надбання ісихастів – візантійців, елементи пізньої грецької культури були дбайливо вплетені в українське духовне життя. Однак це процес мав і зворотній характер – учні-українці привносили свої культурні особливості до Нямецького та Секульського монастирів, користувались великою повагою інших ченців, тому нерідко очолювали вказані монастирі після смерті Паїсія. Тобто послідовники Паїсія привносили елементи українства, української культури на молдавську землю. До середини XIX століття українська частина братства залишалася багато в чому домінуючою, зберігаючи духовну спадщину Паїсія Величковського.

Відтак, можна зробити висновок про культурний взаємовплив, який відбувся завдяки Паїсію Величковському та його послідовникам. Українське духовне життя збагатилося візантійськими надбаннями, натомість елементи української культури проникли на Афон та в Молдавію.

Література

1. Игумен Петр (Пиголь). Преподобный Паисий Величковский и исихастская традиция [Електронний ресурс] /Игумен Петр (Пиголь). – Режим доступу: http://azbyka.ru/otechnik/Petr_Pigol/prepodobnyj-paisij-velichkovskij-i-isihastskaja-traditsija/.
2. Паюл И. Славянские ученики прп. Паисия XVIII – начала XIX веков: дисс. ... канд. богословия /Паюл И. // Московская духовная академия. – Сергиев Посад, 2001. – 154 с.
3. Поляномерульский В. Житие и писания молдавского старца Паисия Величковского с присовокуплением предисловий на книги св. Григория Синаита, Филофея Синайского, Исихия Пресвитера и Нила Сорского, сочиненных другом его и сопостником, Старцем Василием Поляномерульским, о умном трезвении и молитве / В. Поляномерульский. – М.: Издание Козельской Введенской Оптиной Пустыни, 1847.
4. Попов Н. П. Собрание рукописей Московского Симонова монастыря / Н. П. Попов. – М., 1910.
5. Преподобный Паисий Величковский [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://solba.ru/prepodobnyy-paisiy-velichkovskiy/>.

6. Тахиаос А-Э. Н. Возрождение православной духовности старцем Паисием Величковским / А.-Э. Н. Тахиаос // Тысячелетие крещения Руси: Международная церковная научная конференция "Богословие и духовность". – М.: Издание Московской патриархии, 1989.

7. Четвериков С. Молдавский старец Паисий Величковский, его жизнь, учение и влияние на православное монашество / С. Четвериков. – М.: Правда христианства, 1998. – 132 с.

8. Яцимирский А. И. Славянские и русские рукописи румынских библиотек / А. И. Яцимирский. – Санкт-Петербург, 1906. – 822 с.

References

1. Abbot Petr (Pyhol). Saint Paisiy Velichkovsky and the Hesychast tradition. Retrieved from: http://azbyka.ru/otechnik/Petr_Pigol/prepodobnyj-paisij-velichkovskij-i-isihastskaja-traditsija/.

2. Payul, Y. (2001). The Slavic disciples of Saint Paisiy XVIII – early XIX centuries. Candidates thesis. Sergiyev Posad [in Russian].

3. Polyanomerulskiy, V. (1847). The life and writings of the Moldavian elder Paisius Velichkovsky with addition preamble of books St. Gregory the Sinaite, Philotheus of Sinai, Hesychius Presbyter and Nil of Sora, composed by his friend and co-faster, Elder Basil Polyanomerulsky, smart sobriety and prayer. Moscow: Izdaniye Kozelskoy Vvedenskoy Optinoy Pustyny [in Russian].

4. Popov, N. P. (1910). The collection of manuscripts of the Moscow Simonov monastery. Moscow [in Russian].

5. Saint Paisiy Velichkovsky. Retrieved from: <http://solba.ru/prepodobnyy-paisiy-velichkovskiy/>.

6. Takhyaos, A-E. N. (1989). The revival of the Orthodox spirituality by elder Paisiy Velichkovsky. The Millennium of the baptism of Russia: international Church conference "Theology and spirituality". Moscow: Izdaniye Moskovskoy patriarkhii [in Russian].

7. Chetverikov, S. (1998). Moldovan elder Paisiy Velichkovsky, his life, teachings and influence on Orthodox monasticism. Moscow: Pravda khrystyanstva [in Russian].

8. Yatsymyrskiy, A. Y. (1906). Slavic and Russian manuscripts in Romanian libraries. Saint-Petersburg [in Russian].

Стаття надійшла до редакції 15.03.2017 р.

УДК 75.021.32-35.676.332.2:001.891

Велігура Наталія Миколаївна
аспірантка Національної академії
керівних кадрів культури і мистецтва
n.veligura@nakkkim.edu.ua

ПРОБЛЕМИ ДОСЛІДЖЕННЯ АКВАРЕЛЬНОГО ЖИВОПИСУ В КОНТЕКСТІ СУЧАСНОЇ ХУДОЖНЬОЇ КУЛЬТУРИ УКРАЇНИ

Мета дослідження – розглянути етапи розвитку акварельного живопису на сучасному рівні художньої культури, в якому поєднуються традиції відомих майстрів та новаторства митців нового покоління; відокремити сучасні методи дослідження з урахуванням особливостей формування акварельного живопису в Україні. **Методологія** дослідження сформована з урахуванням поставленої мети, що дає змогу використовувати аналіз генези в науково-історичному, науково-теоретичному, порівняно-описовому методах. **Наукова новизна** полягає у виявленні творчих пошуків у сфері акварельного живопису, що знаходиться в контексті розвитку сучасного мистецтва з усією різноманітністю його проявів. Тому назріває необхідність формування нових методів дослідження акварелі. **Висновки.** Враховуючи багате історичне надбання в акварельному живописі та нові тенденції, що запроваджуються художниками-акварелістами України, у творчості яких традиції поєдналися з сучасними підходами, варто виокремити сучасні методи дослідження для традиційних і новаторських напрямів у акварельному живописі, зокрема порівняно-історичний, порівняно-стилістичний, конкретно-історичний, біографічний.

Ключові слова: метод, методологічні засади, художня культура, акварельний живопис.

Велігура Наталія Николаевна, аспирантка Национальной академии руководящих кадров культуры и искусств

Проблемы исследования акварельной живописи в контексте современной художественной культуры Украины

Цель исследования – рассмотреть этапы развития акварельной живописи в современной художественной культуре, где сочетаются традиции известных мастеров и новаторства художников нового поколения, выделить современные методы исследования с учетом особенностей развития акварельной живописи в Украине. **Методология** исследования сформирована с учетом поставленной цели, что позволяет использовать научно-исторический, научно-теоретический, сравнительно-описательный методы. **Научная новизна** заключается в выявлении творческих поисков в области акварельной живописи, что находится в контексте развития современного искусства со всем разнообразием